

**Vyjádření školitele studentky Marii Štěpánové k průběhu jejího studia a k disertační práci
Uchovávání zděděného jazyka a kultury u české krajanské komunity v severobosenských vesnicích
předkládané v roce 2023/2024 na Ústavu českého jazyka a teorie komunikace**

I. Kolegyně Marie Štěpánová zahájila doktorské studium na FF UK bezprostředně po dokončení navazujícího magisterského studia oboru učitelství češtiny jako cizího jazyka. Zaměřila se na studium češtiny jako zděděného jazyka, tedy na češtinu našich krajanských ekláv v zahraničí, konkrétně na oblast severobosenskou. Všechny studijní povinnosti plnila odpovědně a na velmi dobré úrovni. O jejím svědomitém přístupu svědčí mj. i to, že absolvovala hned v prvním roce studia také praktické kurzy srbštiny a chorvatštiny, tedy jazyků, které by jí mohly být při řešení projektu disertační práce užitečné. Mnoho času věnovala velmi záslužné činnosti – sběru dat k studiu krajanských komunit. Sbírala přitom data nejen pro potřeby své práce, tedy v severobosenských vesnicích, ale rovněž na dalších místech, např. v Chicagu nebo v Jižní Americe.

Kromě studia se zabývala ve velkém rozsahu také pedagogickou činností v oboru. Vedla řadu vysokoškolských kurzů češtiny jako cizího jazyka na FF UK, měla na starosti vedení pedagogických praxí studentů učitelství češtiny jako cizího jazyka na FF UK, vyučovala na VŠZ atd.

Třetím typem aktivit, které je potřeba alespoň ve výběru zmínit, jsou její aktivity grantové a konferenční – granty jednak úspěšně podala a samostatně řešila, jednak se na jejich přípravě a řešení jako členka řešitelského týmu podílela; nemohu je rozvádět detailněji, připomenu jen, že byla členkou řešitelského týmu projektu KREAS a podílela se na přípravě projektu NAKi.

Její konferenční aktivity byly rovněž početné, a to nejen domácí, ale ve vysoké míře také mezinárodní – reprezentovala FF UK na mezinárodních konferencích s příspěvkem v Rijece, Banja Luce, Daruvaru, Buenos Aires, na univerzitě Princeton, na univerzitě v Michiganu, v Indianopolis, v Glasgow, na kalifornské univerzitě, v New Orleans, San Diegu a na mnoha dalších místech.

V neposlední řadě je nutné alespoň krátce zmínit její velmi rozsáhlé aktivity popularizační - kol. Štěpánová přednesla neuvěřitelné množství popularizačních přednášek a publikovala množství článků popularizujících tematiku krajanských Čechů a také se zapojovala přímo do kulturního života českých krajanů. Vedle toho byla aktivně činná i v dalších oblastech. Nemohu vypočítávat detailně veškeré aktivity Marie Štěpánové, překročil bych obvyklý a přijatelný rozsah vyjádření; konstatuji tedy pouze, že jejich rozsah i kvality jsou skutečně mimořádné, výjimečné a jednoznačně nadstandardní.

II. Ve své disertační práci a výzkumu, na němž je tato práce založena, reaguje Marie Štěpánová na velmi naléhavou a živě pociťovanou potřebu důkladného popisu a zkoumání českých jazykových enkláv v zahraničí, jejich jazyka, podmínek jeho udržování, faktorů, které na jeho předávání a udržování či působí, atd. Společenská potřebnost takto zaměřených výzkumů je dána několika skutečnostmi. Především tím, že jazyk a kultura českých zahraničních menšin patří k těm oblastem, které byly zatím probádány jen velmi nedostatečně a jsou současně mimořádně ohrožené, jak v důsledku přirozeného vývoje (stárnutí a odcházení nejstarších generací), tak také v důsledku působení různých antropogenních vlivů (vnitřní migrace, zesílený vliv většinové kultury, války apod.).

Zároveň zejména v evropském prostoru výrazně zesílilo vědomí o mimořádném významu jazykových a kulturních minorit pro kulturu mateřské i hostitelské země, které se už v 90. letech promítlo do koncepčních dokumentů EU (*Evropská charta regionálních či menšinových jazyků* z r. 1992, *Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin*, přijatá ve Štrasburku v r. 1995) a návazně se promítá do jazykových a vzdělávacích politik evropských států. Pokud chce Česká republika spolupraci se svými menšinami úspěšně rozvíjet, je naprosto nezbytné, aby měly příslušné orgány k dispozici podrobné a

široce založené analýzy. Marie Štěpánová jednu takovou analýzu předkládá jako svou disertační práci. Konstatuji tedy úvodem, že téma, které si zvolila a jemuž se velmi intenzívně a soustavně věnuje, je mimořádně aktuální.

Autorka sleduje jako svůj hlavní cíl „na základě autentických, původním terénním výzkumem získaných dat zjistit, jak členové krajanské komunity v severobosenských vesnicích vnímají a prožívají uchování zděděného jazyka a kultury a jak vnímají činitele, kteří na uchování zděděného jazyka a kultury působí“. Jejím sekundárním cílem bylo shromáždit „co největší množství původních jazykových dat od co největšího počtu mluvčích sledované krajanské menšiny, zpracovat je takovým způsobem, aby mohla být využita pro badatelské či pedagogické účely a učinit tak první krok k jejich zpřístupnění pro takové účely“. Dosáhnout těchto cílů byl úkol značně ambiciózní, vyžadoval velké úsilí a kladl velké nároky v první řadě na terénní práci (při 11 výzkumných cestách do zvolené oblasti shromáždila autorka v 20 lokalitách od více než 70 mluvčích přibližně 200 hodin nahrávek), dále na jeho zpracování (přepisování nahrávek, při němž nebylo možné vzhledem k nestandardní povaze užitého jazyka využít ve větším rozsahu automatický přepis) a posléze na detailní analýzu a vyhodnocení výsledků. Kol. Štěpánová ale pracovala na tomto úkolu s výjimečným zaujetím, díky tomu se jí podařilo veškeré nesnáze zvládnout a vytčených cílů dosáhnout.

Koncepčně a metodologicky je práce na dobré úrovni, autorka je velmi dobře obeznána s relevantní odbornou literaturou a adekvátně s ní pracuje, zvolený metodologický postup aplikuje spolehlivě a závěry a doporučení formuluje odpovědně na základě výsledků, k nimž dospěla při analýze. Po obsahové a metodologické stránce tedy nemám k její práci připomínek, oceňuji její zpracování i výsledky, které přináší. Také po stránce formální je práce na dobré úrovni.

Závěrem tedy konstatuji, že kol. Štěpánová zpracovává zajímavé a velmi aktuální téma, stanovila si jasně vymezené, ambiciózní, ale splnitelné cíle, shromáždila při terénním výzkumu imponující množství původních dat, adekvátně je zpracovala a analyzovala a ve své práci přináší nové poznatky cenné jako pro navazující výzkum, tak také pro praxi.

Doporučuji předkládanou práci k obhajobě a navrhuji, aby byla na jejím základě a na základě úspěšné obhajoby Marii Štěpánové udělena hodnost Ph.D. Předběžně klasifikuji předloženou disertační práci jako prospěla.

Prof. PhDr. Karel Šebesta, CSc.